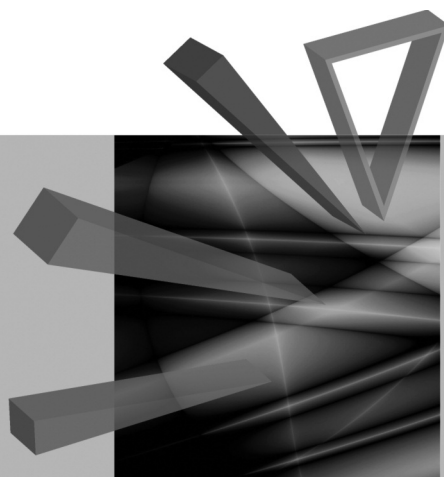

PRACE NAUKOWE
Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
RESEARCH PAPERS
of Wrocław University of Economics

245

Ekonomia

pod redakcją
Jerzego Sokołowskiego
Magdaleny Rękas
Grażyny Węgrzyn

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2012

Recenzenci: Tomasz Bernat, Waclaw Jarmołowicz, Elżbieta Kryńska,
Andrzej Miszczuk, Marzanna Poniatowicz, Stanisław Swadźba,
Grażyna Wolska, Urszula Zagóra-Jonszta

Redakcja wydawnicza: Barbara Majewska, Dorota Pitulec

Redakcja techniczna: Barbara Łopusiewicz

Korekta: Barbara Cibis

Łamanie: Małgorzata Czupryńska

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna na stronie www.ibuk.pl

Streszczenia opublikowanych artykułów są dostępne w międzynarodowej bazie danych
The Central European Journal of Social Sciences and Humanities <http://cejsh.icm.edu.pl>
oraz w The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,
a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się
na stronie internetowej Wydawnictwa
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2012

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-205-5

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Wstęp	11
Kamil Augustyn, Kazimierz W. Krupa: Ocena stanu kapitału intelektualnego przedsiębiorstw Podkarpacia na podstawie wyników badań empirycznych.....	13
Jan Borowiec: Wahania cykliczne a zmiany realnego efektywnego kursu walutowego w strefie euro.....	23
Katarzyna Czech: Ewolucja realizacji zrównoważonego rozwoju w Polsce	34
Karolina Drela: Utrata pracy w XXI wieku.....	44
Malgorzata Gajda-Kantorowska: Kontrowersje wokół metod pomiaru stabilności wzrostu gospodarczego.....	55
Malgorzata Gasz: Działania stabilizujące gospodarkę Unii Europejskiej w warunkach kryzysu finansów publicznych.....	65
Łukasz Goczek: Porównanie skuteczności polityki fiskalnej i monetarnej na panelowej próbie wektorowo-autoregresyjnej.....	77
Alina Gorczyńska, Danuta Szwajca: Dekoniunktura gospodarcza a restrukturyzacja naprawcza przedsiębiorstwa.....	88
Beata Guziejewska: Kredyty zagrożone i rezerwy celowe na tle ogólnej sytuacji w sektorze bankowym w latach 2008-2010.....	98
Anna Horodecka: Rola prądów filozoficznych w kształtowaniu metodologii nauk ekonomicznych.....	110
Robert Huterski: Wybrane aspekty quasi-fiskalnej działalności Systemu Rezerwy Federalnej Stanów Zjednoczonych.....	120
Marcin Idzik: Zastosowanie gradacyjnego modelu w analizie zaufania do banków i innych instytucji finansowych w Polsce.....	129
Michał Jurek: Koncepcje monetarne D.H. Robertsona i ich wykorzystanie do analizy ilościowej i dochodowej teorii pieniądza.....	139
Tomasz Kacprzak: Bezpieczeństwo pracy a bezpieczeństwo zatrudnienia w Polsce w kontekście <i>flexicurity</i>	148
Marcin Kalinowski: Krytyka korporatywizmu z perspektywy nowej ekonomii politycznej.....	160
Dariusz Kielczewski: Koncepcja ekonomii zrównoważonego rozwoju.....	170
Ilona Kijek, Marta Pszczółkowska: Taksonomiczne ujęcie sytuacji makroekonomicznej państw Unii Europejskiej w latach 2001, 2005 I 2009.....	179
Aldona Klimkiewicz: Konsekwencje podwyższenia wieku emerytalnego kobiet dla rynku pracy.....	191

Ryszard Kowalski: Liberalne państwo dobrobytu wobec najsłabszych grup społecznych.....	201
Sylwester Kozak: Rola banków w dystrybucji produktów ubezpieczeniowych w Polsce w latach 2002-2010.....	210
Sylwester Kozak: Zmiany w strukturze kredytów dla sektora niefinansowego w Polsce w latach 2001-2010	222
Jakub Kraciuk: Wpływ światowego kryzysu finansowego z 2008 roku na gospodarkę Niemiec	233
Mirosław Krajewski: Kapitał ludzki w procesie zarządzania wartością przedsiębiorstwa	243
Barbara Kryk: Szanse i zagrożenia zatrudnienia nosicieli wirusa HIV w opinii studentów.....	253
Iwa Kuchciak: Crowdsourcing w kreowaniu wartości przedsiębiorstwa bankowego.....	263
Robert Kurek: Asymetria informacji na rynku ubezpieczeniowym	272
Katarzyna Kuźniar-Żyłka: Media jako uczestnik procesu informacyjnego w warunkach gospodarki opartej na wiedzy.....	283
Joanna Latuszek: Globalizacja a nierówności między państwami.....	293
Renata Lisowska, Dorota Starzyńska: Działalność innowacyjna polskich przedsiębiorstw przemysłowych na przykładzie województwa łódzkiego	303
Józef Łobocki: Sektor finansowy a kapitał społeczny.....	314
Łukasz Menart: Kluczowe obszary działań menedżera klastra.....	324
Aneta Mikula: Poziom ubóstwa i deprywacji materialnej dzieci w krajach Unii Europejskiej	336
Michał Moszyński: Idee ładu gospodarczego w procesie transformacji systemowej byłej NRD – oczekiwania a rzeczywistość.....	347
Arnold Pabian: Zrównoważona produkcja w gospodarce przyszłości. Perspektywy i bariery rozwoju	357
Wiesław Pasewicz, Artur Wilczyński, Michał Świtlyk: Efektywność państwowych wyższych szkół zawodowych w latach 2004-2010	367
Iwona Pawlas: Społeczno-ekonomiczny rozwój krajów Unii Europejskiej w świetle badań taksonomicznych.....	377
Renata Pęciak: Działania Jeana-Baptiste’a Saya na rzecz instytucjonalizacji nauki ekonomii	386
Elżbieta Pohulak-Żołędowska: Innowacyjność w dobie postindustrialnej....	396
Adriana Politałaj: Efektywność centrów integracji społecznej w zakresie przeciwdziałania długotrwałemu bezrobociu	407
Magdalena Rękas: Ulgi prorodzinne jako element polityki rodzinnej w wybranych krajach Unii Europejskiej	418
Wioleta Samitowska: Ekonomia społeczna wobec wyzwań rynku pracy	432
Anna Skórska: Zmiany sytuacji na polskim rynku pracy jako konsekwencja kryzysu gospodarczo-finansowego.....	443

Grzegorz Sobiecki: Pieniądz doskonały.....	453
Małgorzata Solarz: Wady i zalety mikropożyczek jako narzędzia inkluzji finansowej sprzyjającego wzrostowi dobrobytu	463
Robert Stanisławski: Potrzeby w zakresie rozwoju innowacyjnego małych i średnich przedsiębiorstw nieinnowacyjnych (w świetle badań własnych)	474
Bogusław Stankiewicz: Makroekonomiczny model turystyki medycznej w Polsce – podstawowe uwarunkowania badań	486
Dariusz Eligiusz Staszczak: Znaczenie globalnego kryzysu finansowo-gospodarczego dla zmian światowego systemu ekonomiczno-politycznego.	497
Feliks Marek Stawarczyk: Kryzys na przykładzie Argentyny a ekonomiczne problemy Grecji	507
Stanisław Swadźba: System gospodarczy Polski i Republiki Czeskiej. Analiza porównawcza.....	517
Maciej Szczepankiewicz: Badanie potencjału innowacyjnego studentów	527
Maciej Szumlański: Wzrost kapitału ludzkiego w Unii Europejskiej	537
Sylwia Talar: Crowdsourcing jako efektywna forma współpracy.....	548
Jacek Tomkiewicz: Strefa euro wobec kryzysu finansowego	558
Magdalena Tusińska: Czy wzrost gospodarek krajów Unii Europejskiej jest inteligentny?	568
Monika Utzig: Zadłużenie gospodarstw domowych w monetarnych instytucjach finansowych.....	579
Monika Walicka: Podatkowe uwarunkowania konkurencyjności małych przedsiębiorstw	590
Grzegorz Wałęga: Społeczno-ekonomiczne determinanty zadłużenia gospodarstw domowych w Polsce.....	600
Grażyna Węgrzyn: Uwarunkowania ekonomiczne innowacji w sektorze usług.....	611
Anna Wildowicz-Giegiel: Uwarunkowania kreacji kapitału intelektualnego w polskich przedsiębiorstwach	622
Sylwia Wiśniewska: Budowa współpracy nauki z gospodarką wyzwaniem dla polityki innowacyjnej państwa	633
Renata Wojciechowska: Problem metody badawczej w ekonomii	643
Jarosław Wojciechowski: Wpływ zaburzenia preferencji czasowej na wysokość bezrobocia równowagi na przykładzie Polski	652
Alfreda Zachorowska, Agnieszka Tylec: Efektywność kosztowa aktywnych programów rynku pracy w województwie śląskim w latach 2005-2010 ...	663
Urszula Zagóra-Jonszta: Sektor bankowy w drugiej Rzeczypospolitej	674
Małgorzata Zielenkiewicz: Stopień regulacji publicznej a poziom życia	685
Mariusz Zieliński: Polityka fiskalna a kryzys gospodarczy w wybranych krajach Unii Europejskiej	695

Summaries

Kamil Augustyn, Kazimierz W. Krupa: Assessment of intellectual capital level in enterprises of Podkarpackie Voivodeship based on empirical research results.....	22
Jan Borowiec: Cyclical fluctuations and changes in real effective exchange rate in the euro zone	33
Katarzyna Czech: Evolution of the implementation of sustainable development in Poland	42
Karolina Drela: Job loss in the 21st century	54
Malgorzata Gajda-Kantorowska: Controversy over the methods of measurement of economic growth sustainability	64
Malgorzata Gasz: Performance management stabilizing European Union in an economic public finance crisis.....	76
Lukasz Goczek: Comparison of the effectiveness of fiscal and monetary policy in a panel vector autoregressive model.....	87
Alina Gorczyńska, Danuta Sz wajca: Economic downturns and repair restructuring of a company	97
Beata Guziejewska: Non-performing loans and dedicated reserves against the general state of banking sector in Poland in 2008-2010.....	109
Anna Horodecka: The influence of philosophical schools on the methodology of economics.....	119
Robert Huterski: Selected aspects of quasi-fiscal activities of the Federal Reserve System of the United States.....	128
Marcin Idzik: The use of a gradation model in the analysis of trust in banks and other financial institutions in Poland.....	138
Michał Jurek: Monetary concepts of D.H. Robertson and their use for the analysis of the quantity and income theory of money	147
Tomasz Kacprzak: Job security and employment security in Poland within the context of flexicurity.....	159
Marcin Kalinowski: The criticism of corporatism from the new political economy perspective	169
Dariusz Kielczewski: Conception of the economics of sustainable development	178
Ilona Kijek, Marta Pszczółkowska: A taxonomic view of the European Union states macroeconomic situation in 2001, 2005 and 2009	190
Aldona Klimkiewicz: Consequences of the increase of women's retirement age for the labour market.....	200
Ryszard Kowalski: Liberal welfare state and the most vulnerable social groups	209
Sylwester Kozak: The role of banks in the insurance products distribution in Poland between 2002 and 2010	221

Sylwester Kozak: Changes in the structure of loans to the nonfinancial sector in Poland in 2001-2010.....	232
Jakub Kraciuk: The influence of the world financial crisis of 2008 on the economy of Germany	242
Mirosław Krajewski: Human capital in the process of management of the company's value	252
Barbara Kryk: Chances and threats of employment for carriers of HIV in students' opinion.....	262
Iwa Kuchciak: Crowdsourcing in the creation of banking company value	271
Robert Kurek: Information asymmetry on the insurance market.....	282
Katarzyna Kuźniar-Żyłka: Media as a participant of information process in terms of the knowledge-based economy.....	292
Joanna Latuszek: Globalization and inequality between states	302
Renata Lisowska, Dorota Starzyńska: Innovation activity of Polish manufacturing enterprises based on the example of Łódź Voivodeship.....	313
Józef Łobocki: Financial sector and social capital	323
Łukasz Menart: Key areas for cluster manager's activities.....	335
Aneta Mikula: Level of poverty and material deprivation of children in the European Union countries	346
Michał Moszyński: Ideas of economic order in the process of economic transformation of the former GDR – expectations and reality	356
Arnold Pabian: Sustainable production in the economy of future, perspectives and barriers of development	366
Wiesław Pasewicz, Artur Wilczyński, Michał Świtłyk: Efficiency analysis of state higher vocational schools in 2004-2010	376
Iwona Pawlas: Socio-economic development of European Union economies in the light of taxonomic analysis.....	385
Renata Pęciak: Jean-Baptiste Say's actions for institutionalisation of economics.....	395
Elżbieta Pohulak-Żołędowska: Innovation in post-industrial era.....	406
Adriana Politaj: Effectiveness of centres of social integration in scope of counteraction of long-term unemployment	417
Magdalena Rękas: Family taxation as an instrument of family policies in selected EU countries	431
Wioleta Samitowska: Social economy towards labour market challenges.....	442
Anna Skórska: The changes on Polish labour market as a result of the economic and financial crisis	452
Grzegorz Sobiecki: The perfect currency	462
Małgorzata Solarz: Advantages and disadvantages of micro-loans as the tool of financial inclusion enhancing wealth growth.....	473
Robert Stanisławski: The needs of SMS sector (no-innovative enterprises) for the innovative development (in the lights of own research)	485

Bogusław Stankiewicz: Macroeconomic model of medical tourism in Poland – basic conditions of research.....	496
Dariusz Eligiusz Staszczak: Importance of the global financial-economic crisis for the world economic-political system changes	506
Feliks Marek Stawarczyk: Crisis on the example of Argentina and the economic problems in Greece	516
Stanisław Swadźba: Economic system of Poland and the Czech Republic. Comparative analysis.....	526
Maciej Szczepankiewicz: Research of student's innovative potential.....	536
Maciej Szumlański: Human capital growth in the European Union.....	547
Sylvia Talar: Crowdsourcing as an effective model of cooperation.....	557
Jacek Tomkiewicz: Euro-zone and the financial crisis	567
Magdalena Tusińska: Is economic growth of the European Union countries smart?.....	578
Monika Utzig: Liabilities of households in monetary financial institutions ...	589
Monika Walicka: Tax impact on competitiveness of small enterprises.....	599
Grzegorz Wałęga: Socio-economic determinants of household debt in Poland	610
Grażyna Węgrzyn: Economic determinants of innovation in the service sector	621
Anna Wildowicz-Giegiel: Conditions of intellectual capital creation in Polish enterprises	632
Sylvia Wiśniewska: Building cooperation between science and business as a challenge for innovation policy of state.....	642
Renata Wojciechowska: Problem of research method in economy.....	651
Jarosław Wojciechowski: Impact of time preferences disturbance on the level of balance unemployment, based on the example of Poland.....	662
Alfreda Zachorowska, Agnieszka Tylec: Cost efficiency of active labour market programmes in Silesian Voivodeship in 2005-2010	673
Urszula Zagóra-Jonszta: Banking sector in the Second Republic of Poland	684
Małgorzata Zielenkiewicz: The degree of public regulation and the standard of living.....	694
Mariusz Zieliński: Fiscal policy and economic crisis in selected European Union countries.....	704

Stanisław Swadźba

Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach

SYSTEM GOSPODARCZY POLSKI I REPUBLIKI CZESKIEJ. ANALIZA PORÓWNAWCZA

Streszczenie: Celem niniejszego artykułu jest ukazanie systemu gospodarczego Polski i Republiki Czeskiej. Autor najpierw skrótowo przedstawia społeczno-kulturowe i polityczne uwarunkowania tych systemów. Stara się uchwycić czynniki mające wpływ na podobieństwo, a także zróżnicowanie systemów gospodarczych. W dalszej części pragnie przybliżyć obecny system gospodarczy Polski i Republiki Czeskiej na podstawie różnorodnych wskaźników opracowywanych przez międzynarodowe instytucje, a następnie dokonuje oceny systemów gospodarczych tych krajów. Główne wnioski zawarte zostały w podsumowaniu.

Słowa kluczowe: system gospodarczy, liberalizm, interwencjonizm.

1. Wstęp

Przedmiotem rozważań będzie system gospodarczy w skali makro (krajowy system gospodarczy). Ponadto będzie nas interesował system gospodarczy w wąskim znaczeniu, a więc sfera regulacyjna gospodarki (inaczej mówiąc będzie to system funkcjonowania gospodarki, mechanizm gospodarczy czy porządek gospodarczy). Ma ona bezpośredni wpływ na wyniki gospodarcze kraju, a więc na sferę realną.

W ostatnich latach, głównie w wyniku procesu globalizacji i integracji gospodarczej, systemy gospodarcze poszczególnych krajów stają się coraz bardziej podobne. Jest to szczególnie widoczne w krajach Unii Europejskiej (UE). Wynika to z konieczności wprowadzenia ustawodawstwa unijnego. Nie mamy jednak do czynienia z totalną konwergencją systemową. Systemy gospodarcze krajów UE – chociaż we wszystkich funkcjonuje demokratyczna gospodarka rynkowa – nadal różnią się między sobą. Specyficzne cechy posiadają również kraje Europy Środkowej, w tym Polska i Republika Czeska.

Celem niniejszego artykułu jest ukazanie systemu gospodarczego Polski i Republiki Czeskiej, ich porównanie i ocena. Autor stara się uchwycić czynniki mające wpływ na podobieństwo, a także zróżnicowanie ich systemów gospodarczych. Następnie przybliży obecny system gospodarczy Polski i Republiki Czeskiej na podstawie wskaźników opracowywanych przez międzynarodowe instytucje.

2. Społeczno-kulturowe oraz polityczne uwarunkowania systemu gospodarczego Polski i Republiki Czeskiej

System gospodarczy jest subsystemem systemu społecznego. Z tego względu takie czynniki, jak historia, tradycja, religia, a także funkcjonujący w danym kraju ustrój polityczny, mają wpływ na system gospodarczy, jego charakter i ewolucję. Podobieństwo tych czynników powoduje, że systemy gospodarcze dwóch krajów są do siebie zbliżone, a ich zróżnicowanie wpływa na ich odmienność. Tak jest również w przypadku Polski i Czech. W dalszej części omówione zostaną te czynniki.

2.1. Czynniki mające wpływ na podobieństwo systemów gospodarczych

Na podobieństwo systemów gospodarczych Polski i Republiki Czeskiej wpływa wspólna historia, podobne tradycje, narodowość, religia i wiele innych czynników. To one decydują o systemie kulturowym, który oddziałuje na system gospodarczy tych krajów. Ich bliskie położenie powodowało, że wiele wydarzeń historycznych miało wpływ na losy jednego i drugiego narodu. Istotne znaczenie ma również pochodzenie etniczne. Polacy i Czesi należą do tej samej grupy słowiańskiej. Język czeski jest podobny do polskiego. Ważnym czynnikiem jest również religia (chrześcijaństwo).

Na system gospodarczy tych krajów wpływ miała „wielka polityka”. Tak było po II wojnie światowej, kiedy to w Polsce i Czechosłowacji – nie z własnego wyboru – wprowadzono system gospodarki centralnie planowanej. System ten został narzucony przez Moskwę. Ponad 40 lat kraje te tkwiły w systemie odmiennym od systemu politycznego (kapitalizm) i gospodarczego (gospodarka rynkowa) występującego w Europie Zachodniej, z którą były wcześniej związane.

Zarówno w Polsce, jak i Czechosłowacji w 1989 r. zaczęto odchodzić od tego systemu. Rozpoczęła się transformacja systemowa. W przypadku Czechosłowacji umożliwiła ona stworzenie własnej państwowości dwóm narodom. Od 1 stycznia 1993 r. rozpoczętą w ramach Czechosłowacji transformację oddzielnie kontynuowały Republika Czeska i Słowacja. Transformacja ta umożliwiła powstanie, zarówno w Polsce, jak i w Republice Czeskiej, systemu gospodarki rynkowej i demokratycznej.

Przebieg transformacji systemowej w tych krajach był podobny. Pokazują to wskaźniki postępu transformacji w latach 1995-2009 opracowywane przez Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju (European Bank for Reconstruction and Development – EBRD). Średnia ocena dla Polski w 1995 r. wynosiła 3,26 i wzrosła do 3,77 w roku 2009 (ostatni rok ich opracowywania). W tym samym okresie wskaźnik ten dla Republiki Czeskiej wynosił 3,30 w roku 1995 i 3,80 w roku 2007 (brak późniejszych danych). Jeżeli chodzi o wskaźniki cząstkowe (było ich 9), w większości obszarów były one podobne. Czeska transformacja została lepiej oceniona w przypadku „dużej prywatyzacji” oraz „reformy banków i liberalizacji stóp procen-

towych”, a polska – w obszarze „restrukturyzacji i zarządzania w sektorze przedsiębiorstw” oraz „polityki konkurencji”. Nie były to jednak duże różnice¹.

Obecnie Polskę i Republikę Czeską możemy zaliczyć do krajów „zakończonych transformacji”². Silnym argumentem na to jest przystąpienie tych krajów do Unii Europejskiej 1 maja 2004 r. Warunkiem przystąpienia do UE było bowiem funkcjonowanie w danym kraju gospodarki rynkowej i demokratycznej. Akcesja do UE stanowi tego potwierdzenie³.

Polska i Republika Czeska (Czechosłowacja) od początku transformacji systemowej jako cel postawiły sobie przystąpienie do UE. Kraje te wcześniej posiadały silne więzi z Europą Zachodnią, które – w nowych warunkach – postanowiły szybko odbudować. Tak więc transformacja systemowa tych krajów oznaczała nie tylko przejście do gospodarki rynkowej. Było to równocześnie dostosowywanie się do wymogów specyficznej gospodarki rynkowej – gospodarki unijnej. To spowodowało, że przebieg transformacji w tych krajach musiał być podobny. Integracja gospodarcza stała się więc ważnym czynnikiem sprzyjającym konwergencji systemowej, a docelowym modelem gospodarczym dla tych krajów stał się – stopniowo krystalizujący się – model unijny. Rozwój integracji gospodarczej, a konkretnie jej przechodzenie na coraz wyższy szczebel, prowadzi bowiem do konwergencji systemowej⁴.

Transformacja systemowa umożliwiła również otwarcie się Polski i Republiki Czeskiej na świat, a tym samym ich pełne uczestnictwo w procesie globalizacji. Przejawem tego było przystąpienie tych krajów do wielu organizacji międzynarodowych (WTO, OECD, NATO), a także otwarcie się na działalność korporacji transnarodowych, które są głównymi aktorami procesu globalizacji. Powyższy czynnik – oprócz integracji gospodarczej – miał więc również istotny wpływ na konwergencję systemową tych krajów.

2.2. Czynniki mające wpływ na zróżnicowane systemów gospodarczych

To, że systemy gospodarcze Polski i Republiki Czeskiej nie są identyczne, wynika z działania innych czynników, które wpływają na ich zróżnicowanie, a także mogą prowadzić do dywergencji systemowej. Przyjrzymy się najważniejszym z nich.

¹ Najniższa wartość wskaźnika (1) oznacza znikomy zakres reform w danym obszarze, natomiast ocena przekraczająca 4 oznacza osiągnięcie standardu typowego dla gospodarek wysoko rozwiniętych. Zob. *Transition Report 2009*. European Bank for Reconstruction and Development, s. 248-254.

² *Systemy gospodarcze. Analiza porównawcza*, red. S. Swadźba, Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach, Katowice 2011.

³ W tej kwestii nie ma zgodności. Dla niektórych transformacja ciągle trwa. Zdaniem autora, chociaż nie wszystkie cele transformacji zostały osiągnięte, proces odchodzenia od gospodarki centralnie planowanej został zakończony. Obecnie należy mówić o reformach czy ewolucji systemu gospodarczego.

⁴ Szerzej na ten temat zob. S. Swadźba, *Integracja i globalizacja a system gospodarczy. Konsekwencje dla Polski*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Katowicach, Katowice 2007 oraz *Systemy gospodarcze. Analiza...*

Polska i Czechy są zróżnicowane pod względem obszaru i liczby ludności. Polska pod tym względem jest krajem odpowiednio 4-krotnie i 3,7-krotnie większym.

Czechy – w porównaniu z Polską – w przeszłości były silniej zintegrowane z cywilizacją zachodnioeuropejską. Gospodarka rynkowa była tam bardziej rozwinięta. Silniejszy był gospodarczy i polityczny pragmatyzm.

W okresie gospodarki centralnie planowanej między Polską i Czechosłowacją istniały pewne różnice. W Polsce występowała prywatna własność w rolnictwie, prywatne pozostało rzemiosło. Nie było tego w Czechosłowacji, która w większym stopniu odzwierciedlała tzw. radziecki model gospodarki.

Inne w tych krajach były warunki startu do transformacji systemowej. Polska gospodarka charakteryzowała się brakiem równowagi, dużymi niedoborami towarów, wysoką inflacją i potężnym zadłużeniem zewnętrznym. Pod tym względem zdecydowanie lepiej prezentowała się gospodarka Czechosłowacji, którą cechowała stabilizacja makroekonomiczna i niska inflacja. Ponadto odnotowano tam wyższy poziom PKB *per capita*. Również struktura gospodarcza Czech była bardziej korzystna – znacznie mniejszy udział przemysłu „ciężkiego”, wydobywczego i rolnictwa.

Powyższe warunki spowodowały, że transformacja w Polsce – w jej początkowym okresie – miała charakter szokowy, a w Czechach – gradualny.

Po przystąpieniu do UE Republika Czeska początkowo była prymusem, jeżeli chodzi o ściślejszą integrację. Z czasem jednak sytuacja zmieniła się. Chociaż zarówno Polska, jak i Republika Czeska nie przystąpiły do strefy euro, to obecnie Czesi wydają się bardziej sceptyczni wobec euro i ściślejszej integracji. Republika Czeska jako jedyny kraj, oprócz Wielkiej Brytanii, nie przystąpiła do tzw. paktu fiskalnego.

3. System gospodarczy Polski i Republiki Czeskiej według wybranych wskaźników międzynarodowych instytucji

3.1. Indeks wolności gospodarczej (The Heritage Foundation)

Dane na temat wolności gospodarczej (*The Index of Economic Freedom*) – począwszy od 1995 r. – publikuje The Heritage Foundation. Indeks ten mierzy zakres wolności gospodarczej poszczególnych państw. Mieści się pomiędzy 100 a 0. Wskaźnik równy 100 oznacza maksymalny poziom wolności, a 0 – jej całkowity brak⁵.

Według rankingu z 2011 r. (powstał na podstawie informacji zebranych w drugiej połowie 2009 r.)⁶ Republika Czeska plasuje się na 28. miejscu z wynikiem 70,4.

⁵ Kraje zostały podzielone na: wolne (*free*) – 100-80, raczej wolne (*mostly free*) – 79,9-70, umiarkowanie wolne (*moderately free*) – 69,9-60, raczej niewolne (*mostly unfree*) – 59,9-50 i represyjne (*repressed*) – 49,9-0. Szczegółowa metodologia dostępna na stronie www.heritage.org.

⁶ T. Miller, K.R. Holmes, 2011 *Index of Economic Freedom*, The Heritage Foundation and Dow Jones & Company. Inc., Washington D.C. 2011, www.heritage.org/index.

Polska – z wynikiem 64,1 – zajęła dopiero 68. miejsce (badaniami objęto 183 państwa). Polska została więc uznana za kraj umiarkowanie wolny, a Republika Czeska już za kraj raczej wolny. Poziom wolności gospodarczej jest więc w Republice Czeskiej znacznie wyższy. Czesi pod tym względem wyprzedzają Polskę od 1995 r., a więc od powstania tego rankingu. Jednak różnica ta prawie cały czas zmniejsza się. W 1995 r. wynosiła aż 17,1 pkt, natomiast w 2011 r. już tylko 6,3 pkt⁷. Można więc stwierdzić, że w Czechach poziom wolności gospodarczej jest cały czas wyższy, jednak przewaga ta staje się coraz mniejsza. Ponadto – jak pokazują dane – poziom liberalizmu w Czechach nie zmienił się wiele. W latach 1995-2011 nastąpił wzrost o 2,6 pkt, a różnica między najwyższym (2011) a najniższym poziomem (2005) wynosiła jedynie 5,8 pkt. W tym samym okresie poziom wolności gospodarczej Polski zwiększył się o 13,4 pkt. Jego najwyższy poziom odnotowano w 2011 r. (ostatni rok rankingu), a najniższy w 1995 r. (pierwszy rok rankingu).

Jak wyglądają te dwa kraje na tle UE (27)? W rankingu z 2011 r. Republika Czeska zajęła 13. miejsce. Wyprzedziła ją Irlandia, która z wynikiem 78,7 pkt zajęła pierwsze miejsce, a także: Dania, Luksemburg, Estonia, Holandia, Wielka Brytania, Finlandia, Cypr, Austria, Szwecja, Niemcy i Litwa. Za Czechami, a przed Polską (24. miejsce) znalazły się: Hiszpania, Belgia, Słowacja, Węgry, Łotwa, Malta, Bułgaria, Rumunia, Francja i Słowenia. Polska wyprzedziła tylko Portugalie, Włochy i Grecję, która z wynikiem 60,3 pkt znalazła się na ostatnim miejscu. Poziom wolności gospodarczej w Republice Czeskiej na tle UE-27 można więc uznać za przeciętny, zwłaszcza że uzyskała 8,3 pkt mniej niż będąca na pierwszym miejscu Irlandia i 10,1 pkt więcej niż ostatnia na liście Grecja. Z kolei poziom wolności gospodarczej Polski należy do najniższych w UE (14,6 pkt za Irlandią i 4,1 pkt przed Grecją). Wyżej sklasyfikowane zostały wszystkie dawne kraje socjalistyczne, a więc Polska jest najmniej liberalnym krajem UE-10 (dawne kraje socjalistyczne).

A jak prezentują się te dwa kraje na tle gospodarki światowej w ogóle? W latach 1995-2011 przeciętny średni światowy wskaźnik wolności gospodarczej systematycznie wzrastał. Wskaźnik ten w 1996 r. wynosił 57,1 i wzrósł do 60,2 w 2008 r. (o 2,6 pkt). W kolejnych latach malał (efekt kryzysu w gospodarce światowej) i wyniósł 59,4 w 2010 r. W roku 2011 był już nieznacznie (o 0,3 pkt) wyższy – 59,7⁸. Poziom wolności gospodarczej Polski i Czech w tym okresie również się zwiększył. W przypadku Polski był to znaczny wzrost w porównaniu ze średnią światową (o 6,3 pkt). Poziom wolności gospodarczej w Czechach był również wyższy (o 2,3 pkt), jednak zwiększył się w mniejszym stopniu niż na świecie.

Ranking ten zawiera również tzw. wskaźniki cząstkowe (jest ich 10). W roku 2011 w ośmiu przypadkach wyżej oceniona została Republika Czeska, która reprezentuje wyższy poziom wolności w następujących dziedzinach: sektor finansowy (+20,0), swoboda zatrudnienia (+15,8), swoboda prowadzenia działalności gospo-

⁷ Wolność gospodarczą będziemy tutaj utożsamiać z liberalizmem gospodarczym.

⁸ T. Miller, K.R. Holmes, wyd. cyt., s. 1.

darczej (+8,4), podatki (+7,0), swoboda inwestowania i prawa własności (+5,0), inflacja i kontrola cen (+1,9) oraz wydatki rządowe (+1,0). Identycznie oceniona została swoboda wymiany handlowej. Z kolei Polska wyżej oceniono – i to nieznacznie – tylko w jednej dziedzinie: wolność od korupcji (+1,0). W dziedzinie swoboda wymiany handlowej wynik Polski i Republiki Czeskiej był identyczny⁹.

3.2. Indeks wolności gospodarczej (Fraser Institute)

Raport na temat wolności gospodarczej rokrocznie publikowany jest również przez Instytut Frasera (od 1980 r.). Indeks ten (*Economic Freedom of the World – EFW*) mierzy wolność gospodarczą i przyjmuje wartości z przedziału od 0 do 10. Im wyższa wartość indeksu, tym większa wolność gospodarcza¹⁰.

Według ostatniego raportu (na podstawie danych z 2008 r.)¹¹ Republika Czeska została oceniona na 7,19 pkt. Z tym wynikiem zajęła 46. miejsce na 141 państw. Z kolei Polska z wynikiem 6,88 pkt uplasowała się dopiero na 66. miejscu. Różnica między tymi krajami jest w tym rankingu również duża. Polska w porównaniu z Czechami jest więc mniej liberalnym krajem. Zmodyfikowany ranking za lata 1970–2008 (*The Chain – Linked Summary Index*) pokazuje również wyższy poziom wolności gospodarczej w Czechach. Różnica ta jednak malała. W roku 2008 poziom wolności gospodarczej w tych krajach był identyczny.

Wśród krajów unijnych Republika Czeska zajęła dopiero 20. miejsce. Wyprzedziła Portugalię, Łotwę, Grecję, Słowenię, Włochy, Polskę i reprezentującą najniższy poziom wolności Rumunię. Tak duże różnice – w porównaniu z poprzednim rankingiem – można wyjaśnić odmienną metodologią badawczą i nieco innym okresem badawczym.

Powyższy wskaźnik wolności gospodarczej (obliczony dla 102 krajów) wzrastał począwszy od 1980 r. Najwyższy poziom osiągnął w 2007 r. (6,74). W roku 2008 – również prawdopodobnie w wyniku kryzysu – nieco obniżył się (6,67). Jak na tym tle wygląda Polska i Republika Czeska? W roku 1995 oba kraje plasowały się poniżej średniej światowej, która wtedy wynosiła 6,25 (Polska – 5,30; Republika Czeska – 5,79). W roku 2008 wskaźnik wolności gospodarczej Polski i Czech był wyższy o 3,1% od średniej światowej¹². W analizowanym okresie wolność gospodarcza w tych krajach, zwłaszcza w Polsce, wzrastała szybciej w porównaniu z analizowaną grupą krajów.

Jeżeli chodzi o wskaźniki cząstkowe (jest ich 5) to Republika Czeska najlepsze wyniki uzyskała w dziedzinie: swoboda wymiany handlowej (7,84 – 15. miejsce), a w dalszej kolejności: stabilność pieniądza (9,14 – 35. miejsce), system prawny

⁹ Tamże, s. 6-10.

¹⁰ Szczegółowa metodologia dostępna na stronie www.fraserinstitute.org.

¹¹ J. Gwartney, J. Hall, R. Lawson, *Economic Freedom of the World: 2010 Annual Report*, Fraser Institute 2010.

¹² Tamże, s. 12.

i prawa własności (6,43 – 43. miejsce) i wielkość państwa (5,02 – najgorszy wynik i dopiero 124. miejsce). W ramach wskaźnika „regulacje” wyodrębnia się 3 komponenty: rynek kredytowy, rynek pracy i działalność gospodarczą. Republika Czeska uzyskała odpowiednio: 9,33 (32. miejsce), 7,67 (25. miejsce) i 5,60 pkt (najgorszy wynik – 95. miejsce)¹³. Polska pod tym względem uzyskała mniejszą liczbę punktów i niższą pozycję w większości analizowanych obszarów: swoboda wymiany handlowej (7,05 – 61. miejsce), system prawny i prawa własności (5,94 – 62. miejsce) oraz regulacje rynku pracy (6,52 – 65. miejsce), rynku kredytowego (8,75 – 69. miejsce) i działalności gospodarczej (4,89 – 119. miejsce). Lepiej została oceniona w dziedzinie stabilność pieniądza (9,21 – 33. miejsce) oraz w obszarze wielkość państwa (5,59 – 105. miejsce)¹⁴.

3.3. Wskaźnik regulacji rynku produktów (OECD)

Wskaźnik ten zwany skrótowo PMR (*Product Market Regulation*) publikowany jest w raportach OECD. Przyjmuje wartości z przedziału od 1 (najmniej restrykcyjne regulacje) do 6 (najbardziej restrykcyjne regulacje). Jest on opracowywany dla krajów członkowskich OECD, stąd jego wartość porównawcza jest mniejsza¹⁵.

Do tej pory ukazały się trzy raporty na ten temat (1993, 2003 i 2008). We wszystkich wskaźnik ten dla Polski był bardzo wysoki i wynosił odpowiednio: 3,97; 2,95 i 2,26. Pozytywnie należy tutaj ocenić jedynie spadek powyższego wskaźnika, a więc zmniejszenie się poziomu regulacji. Wskaźnik ten dla Republiki Czeskiej był znacznie niższy i wyniósł odpowiednio: 2,99 w 1993 r., 1,98 w 2003 i 1,62 w 2008 r. Jednak jest to i tak jeden z najwyższych wskaźników wśród krajów OECD¹⁶.

Powyższe opracowania zawierają również szereg wskaźników cząstkowych. W większości z nich znaczną przewagę ma Republika Czeska (mniejszy zakres regulacji). W przypadku Polski i Czech największe różnice występują w obszarach: zakres przedsiębiorstw publicznych (Polska – 6,00; Czechy – 3,75) i bezpośrednia kontrola nad przedsiębiorstwami (Polska – 6,00; Czechy – 3,38).

3.4. Ranking Doing Business (World Bank)

Ranking Doing Business jest opracowywany przez Bank Światowy od 2004 r. Mierzy zakres i jakość regulacji prawnych odnoszących się do prowadzenia działalności gospodarczej na terenie danego kraju lub regionu. Ranking ogólny porządkuje badane kraje według ostatecznej pozycji w zestawieniu, natomiast na ich ocenę składają się następujące kryteria cząstkowe: rozpoczynanie działalności gospodarczej, uzyskiwanie zezwoleń budowlanych, podłączanie do sieci energetycznej, rejestrowanie włas-

¹³ Tamże, s. 138.

¹⁴ Tamże, s. 129.

¹⁵ Szczegółowa metodologia na ten temat na stronach www.oecd.org.

¹⁶ www.oecd.org/eco/pmr.

ności, warunki uzyskania kredytu, ochrona prawna inwestorów, dogodność płacenia podatków, handel międzynarodowy, skuteczność umów, procesy upadłościowe. W ostatniej edycji rankingu (2012)¹⁷, który objął badaniem 183 kraje, Republika Czeska uplasowała się na 64., a Polaka na 62. miejscu. Jednak w porównaniu z rokiem poprzednim Czesi poprawili swoją pozycję o 6 miejsc, a Polska spadła o 3 miejsca. Wśród krajów UE za Polską i Czechami znalazły się tylko: Rumunia, Włochy i Grecja. Pozycje Republiki Czeskiej i Polski nie są więc wysokie. Pozycję Polski obniżają takie wskaźniki cząstkowe, jak: uzyskiwanie zezwoleń budowlanych (160), dogodność płacenia podatków (128) i rozpoczynanie działalności gospodarczej (126), a Czech: podłączanie do sieci energetycznej (148), rozpoczynanie działalności gospodarczej (138) i dogodność płacenia podatków (119)¹⁸.

Ani Polska, ani też Czechy nie są więc rajem dla inwestorów, zarówno, krajowych, jak i zagranicznych. Jak widać, wyraźnie przeszkadza w tym państwo, które wprowadziło wiele uciążliwych dla biznesu regulacji prawnych. Świadczy to również o interwencjonistycznym charakterze państwa, które znacznie ogranicza wolność gospodarczą.

3.5. Indeks percepcji korupcji (Transparency International)

Indeks ten pokazuje stopień korupcji w sektorze publicznym w skali od 10 (brak korupcji) do 0 (kraj silnie skorumpowany). Jest on opracowywany przez Transparency International, która definiuje korupcję jako wykorzystywanie stanowiska publicznego w celu uzyskania prywatnych korzyści. Obecnie podstawą do opracowania indeksu dla poszczególnych krajów jest 13 niezależnych sondaży przeprowadzanych przez niezależne i renomowane instytucje¹⁹.

Wskaźnik ten dla Polski w latach 2000-2011 kształtował się na poziomie od 4,1 do 5,5. Z wyjątkiem lat 2003-2005 cały czas rósł, co oznaczało zmniejszanie poziomu korupcji. Dało to Polsce w 2011 r. 41. miejsce na liście 183 państw. Pod tym względem Republika Czeska prezentuje się gorzej. Wskaźnik korupcji w tym kraju malał w latach 2000-2002 (4,3-3,7). Jednak od roku 2003 wzrastał, osiągając najwyższy poziom w 2008 r. (5,2). W kolejnych latach zmniejszał się do 4,9 (2009), 4,6 (2010) i 4,4 (2011). Republika Czeska zajęła w powyższym rankingu 57. miejsce. Pod tym względem w UE najlepiej wypadają kraje skandynawskie. Dania (9,4), Finlandia (9,4) i Szwecja (9,3), które zajęły po Nowej Zelandii (9,5) drugie, trzecie i czwarte miejsce. Gorzej od Czech prezentują się jedynie: Łotwa, Słowacja, Włochy, Rumunia, Grecja i Bułgaria (3,3). Pomiędzy Polską a Czechami znalazły się Litwa i Węgry²⁰.

¹⁷ *Doing Business 2012. Doing Business in a More Transparent World*, The International Bank for Reconstruction and Development/The World Bank, Washington 2012. www.doingbusiness.org.

¹⁸ W nawiasie podano miejsce w rankingu wskaźników cząstkowych.

¹⁹ Szerzej na ten temat na stronie internetowej Transparency International, www.transparency.org.

²⁰ Transparency International Annual Report 2010 oraz Corruption Perceptions Index 2011.

Nie są to wszystkie wskaźniki, które można uwzględnić przy ocenie makrosystemów. Jednak ze względu na ograniczoność tekstu – jako mniej istotne – zostały pominięte.

4. Podsumowanie

Rozważania dotyczące systemów gospodarczych Polski i Republiki Czeskiej oparte na przedstawionych rankingach pozwalają sformułować następujące wnioski:

- Zarówno w Polsce, jak i Republice Czeskiej mamy już do czynienia z ukształtowanym systemem gospodarki rynkowej i demokratycznej.
- Jednak pomimo podobnych uwarunkowań społeczno-kulturowych i politycznych systemy gospodarcze tych krajów różnią się.
- Poziom wolności gospodarczej w Czechach jest wyższy niż w Polsce. Republika Czeska jest więc państwem bardziej liberalnym (mniej interwencjonistycznym). Niższy jest tam poziom regulacji rynków. Mniejsza jest rola państwa.
- Pod tym względem Czechy zawsze były wyżej oceniane niż Polska. Jednak poziom liberalizmu w tym kraju wiele się nie zwiększył w porównaniu z pierwszymi latami transformacji. W Polsce poziom liberalizmu znacznie wzrósł (jednak w punkcie wyjścia Polska była znacznie bardziej interwencjonistycznym krajem).
- Przewaga Republiki Czeskiej nad Polską występuje w większości wskaźników cząstkowych dot. wolności gospodarczej. Jedynym z nielicznych obszarów, w którym Polska jest oceniana korzystniej, to sfera korupcji (niższy poziom korupcji).
- Na tle UE-27 poziom wolności gospodarczej w Republice Czeskiej trzeba uznać za przeciętny lub nieco niższy od przeciętnego, natomiast poziom liberalizmu gospodarczego Polski należy do najniższych w UE-27.

Literatura

- Doing Business 2012. Doing Business in a More Transparent World*, The International Bank for Reconstruction and Development/The World Bank, Washington 2012, www.doingbusiness.org.
- Gwartney J., Hall J., Lawson R., *Economic Freedom of the World: 2010 Annual Report*, Fraser Institute, 2010.
- Miller T., Holmes K.R., *2011 Index of Economic Freedom*, The Heritage Foundation and Dow Jones & Company. Inc., Washington D.C. 2011, www.heritage.org/index.
- Swadźba S., *Integracja i globalizacja a system gospodarczy. Konsekwencje dla Polski*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Katowicach, Katowice 2007.
- Systemy gospodarcze. Analiza porównawcza*, red. S. Swadźba Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach, Katowice 2011.
- Systemy gospodarcze. Zagadnienia teoretyczne*, red. S. Swadźba, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Katowicach, Katowice 2009.
- Transition Report 2009*. European Bank for Reconstruction and Development.
- Transparency International Annual Report 2010*, www.transparency.org.
- www.oecd.org/eco/pmr.

ECONOMIC SYSTEM OF POLAND AND THE CZECH REPUBLIC. COMPARATIVE ANALYSIS

Summary: The purpose of this article is to present the economic system of Poland and the Czech Republic. For this reason, the author first briefly shows the socio-cultural and political determinants of these systems. He tries to describe factors that influence similarities and differences in Polish and Czech economic systems. In the further part he presents the current economic systems of these countries on the basis of various indicators formulated by international institutions. The main conclusions are included in the last part of this article.

Keywords: economic system, liberalism, interventionism.